

Rart at vide om handleplaner

Pjece udarbejdet af KL og
Socialpædagogernes Landsforbund,
juni 2007

RART AT VIDE OM HANDLEPLANER

Indholdsfortegnelse:

Indledning.....	2
Serviceovens § 141	2
Formål med handleplaner.....	2
Kommunen har ansvaret for handleplanen.....	3
Samspil med andre planer.....	4
Pædagogiske planer	4
Hvem skal have tilbud om en handleplan?.....	5
Borgeren og handleplanen.....	5
Handleplanens indhold	5
Samarbejde på tværs og samtykke hertil.....	6
Handlekommune	7
Handleplanens status	7
Regelhenviisninger	8
Eksempler på kommuner, der arbejder med handleplaner	8
Andet relevant materiale.....	8

Indledning

Formålet med denne pjece er at klargøre, hvad formålet med handleplaner er, hvem som er tovholder, og hvad indholdet er.

I forbindelse med at kommunerne har overtaget det fulde myndigheds- og finansieringsansvar på det sociale område, er det konstateret at der er stor forskel på hvordan arbejdet med handleplaner gribes an.

Denne pjece søger kort og godt at skabe klarhed over formålet med arbejdet med handleplaner til voksne (servicelovens § 141), og hvordan dette arbejde kan tilrettelægges. Budskabet er, at udarbejdelsen af en handleplan er og skal være en myndighedsopgave, og at handleplanen er en fælles plan for borgeren og kommunen om indsatsen for den enkelte.

Pjecen er udarbejdet af KL og Socialpædagogernes Landsforbund og pjecen retter sig primært til medarbejdere i kommunerne og de enkelte tilbud, men også til borgerne.

Servicelovens § 141

§ 141. Når der ydes hjælp til personer under 65 år efter afsnit V, skal kommunalbestyrelsen som led i indsatsen skønne, om det er hensigtsmæssigt at tilbyde at udarbejde en handleplan for indsatsen, jf. dog stk. 2. Ved denne vurdering skal der tages hensyn til borgerens ønske om en handleplan samt karakteren og omfanget af indsatsen.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde at udarbejde en handleplan, når hjælpen ydes til

- 1) personer med betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller
- 2) personer med alvorlige sociale problemer, der ikke eller kun med betydelig støtte kan opholde sig i egen bolig, eller som i øvrigt har behov for betydelig støtte for at forbedre de personlige udviklingsmuligheder.

Stk. 3. Handleplanen skal angive

- 1) formålet med indsatsen,
- 2) hvilken indsats der er nødvendig for at opnå formålet,
- 3) den forventede varighed af indsatsen og
- 4) andre særlige forhold vedrørende boform, beskæftigelse, personlig hjælp, behandling, hjælpemidler m.v.

Stk. 4. Handleplanen bør udarbejdes ud fra borgerens forudsætninger og så vidt muligt i samarbejde med denne.

Formål med handleplaner

Formålet med at tilbyde at udarbejde en handleplan for indsatsen er:

- at klargøre målet med indsatsen

- at sikre en sammenhængende og helhedsorienteret indsats
- at tydeliggøre forpligtelsen for alle involverede personer, instanser og forvaltningsgrene
- at styrke borgerens indflydelse på sagsbehandlingen og dermed bidrage til at øge retssikkerheden

Med andre ord er handleplaner et redskab til at tydeliggøre og sikre koordineringen af indsatsen til gavn for den enkelte borger.

Handleplanen er en fælles plan for borgeren og kommunen om indsatsen over for den enkelte.

Handleplanen danner således rammen for en samarbejdsproces med borgeren, hvor mål for indsatsen afstemmes med borgerens ønsker og forudsætninger. Formålet er at sagsbehandlerens i samarbejde med borgeren fastlægger formålet med indsatsen, hvilken indsats, der er nødvendig for at opnå formålet, den forventede varighed af indsatsen og andre særlige forhold vedrørende bolig, beskæftigelse, personlig hjælp, behandling, hjælpemidler m.v.

Handleplanen er et dynamisk redskab, der skal følges op og justeres efter behov undervejs.

Kommunen har ansvaret for handleplanen

Lovgivningen fastlægger, at det er kommunalbestyrelsen, der har forpligtelsen til at tilbyde og udarbejde handleplanen og der er dermed tale om en myndighedsbeføjelse. Det betyder fx, at ansvaret for at tilbyde og udarbejde handleplanen ikke kan videregives til eksempelvis et botilbud. I praksis vil det være sagsbehandleren hos kommunen, der har ansvaret for at tilbyde og udarbejde handleplanen.

Handleplanen skal opbevares hos sagsbehandleren (myndighedshaver), men handleplanen vil efter aftale med borgeren kunne videregives til de personer, som udmønter indsatsen (leverandøren af serviceydelsen, fx et botilbud).

I forbindelse med udarbejdelsen af handleplanen kan kommunalbestyrelsen tage stilling til om, og i hvilket omfang, fx leverandører af serviceydelser skal bidrage til udarbejdelsen af handleplanen. Inddragelse af fx leverandører af serviceydelser kan være særligt relevant i forhold til de borgere hvor kommune har en pligt til at tilbyde en handleplan.

Samspil med andre planer

Foruden handleplaner findes der også andre planer omtalt i lovgivningen, som fx behandlingsplaner, udskrivningsaftaler og koordinationsplaner. Disse planer er ikke handleplaner, men nogle af disse kan til gengæld være relevante at inddrage i udarbejdelsen af handleplanen.

For at sikre den mest helhedsorienterede og sammenhængende indsats for borgeren kan sagsbehandler og borgeren med fordel tale om hvorvidt der er andre eksisterende planer som bør inddrages i forbindelse med udarbejdelsen af handleplanen. Det gælder fx i forhold til borgere, der har været indlagt på psykiatrisk afdeling, hvor der evt. er udarbejdet en udskrivningsaftale eller koordinationsplan.

I forbindelse med enhver form for magtanvendelse er kommunen forpligtet til at udarbejde en handleplan (servicelovens § 136). Disse handleplaner omtales ikke i denne pjece.

Pædagogiske planer

For de borgere, der har behov for en særlig tilrettelagt støtte i hverdagen, kan der være behov for en særlig plan for denne indsats. Det kan fx gøre sig gældende for borgere i forskellige former for botilbud.

Denne plan kan have forskellige navne, som fx pædagogisk plan, delplan eller personlig plan. I denne pjece er det valgt at kalde det en pædagogisk plan, da Socialministeriets vejledning på området anvender dette udtryk.

Den pædagogiske plan vil ofte være et meget vigtigt element i indsatsen i forhold til den enkelte borger og det er derfor vigtigt at denne spiller sammen med selve handleplanen, men en pædagogisk plan kan ikke erstatte en handleplan efter §141.

I nogle kommuner har man besluttet at den pædagogiske plan kan indgå som et delelement i handleplanen, når det aftales med borgeren og sagsbehandleren. I så fald skal såvel borger og sagsbehandler sige god for indholdet af den pædagogiske plan, da den så bliver en del af og ikke kun en udmønting af handleplanen.

I andre kommuner har man besluttet ikke at lade den pædagogiske plan indgå som delelement i handleplanen. I stedet modtager myndigheden en status på indsatsen fra eventuelle leverandører, for at sikre at der er konsensus mellem handleplanen og den indsats, der ydes.

Hvem skal have tilbud om en handleplan?

Kommunen skal altid skønne, om den vil tilbyde at udarbejde en handleplan til personer under 65 år, der er omfattet af kommunens rådgivningsforpligtelse (servicelovens afsnit II). Borgernes egne ønsker om at få udarbejdet en handleplan betyder meget i dette skøn. Ved vurderingen af behovet for en handleplan skal der tages hensyn til borgerens samlede funktionsevne og behov samt karakteren, omfanget, sværhedsgraden og tidshorizonten for den indsats der er brug for.

Kommunen har pligt til at tilbyde at udarbejde en handleplan til personer med betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse eller personer med sociale problemer, der ikke kan opholde sig i egen bolig. Det drejer sig fx om mennesker med udviklingshæmning, mennesker med svære sindslidelser, mennesker med udviklingsforstyrrelser fx autister, svært hjerneskadede, mennesker med stærkt nedsat fysisk funktionsevne og fx længerevarende hjemløse og personer med behandlingskrævende stof og/eller alkoholmisbrug.

Målgruppen for obligatoriske tilbud om handleplaner er med andre ord personer, der har store problemer med at klare sig i egen bolig uden hjælp og støtte, eller hvor en ekstra og langvarig indsats er nødvendig. Borgeren behøver ikke at bo i et botilbud for at blive omfattet af reglerne om tilbud om en handleplan.

Borgeren og handleplanen

Da borgerens ønsker om at få en handleplan spiller en væsentlig rolle, er det vigtigt, at borgeren orienteres om muligheden for at få en handleplan. Det vil typiske være sagsbehandleren i kommunen der skal være opmærksom på om det er relevant at tilbyde borgeren en handleplan. Hvis brugeren ikke selv – eller kun vanskeligt – kan indgå i en dialog om udarbejdelse af handleplanen, skal tilbuddet fremsættes over for den, der varetager pågældendes interesser, som fx nære pårørende, eller en støtte- og kontaktperson, værge, bisidder eller andre. Derudover bør handleplanen udarbejdes ud fra borgerens forudsætninger og så vidt muligt udarbejdes i samarbejde med denne.

Handleplanens indhold

Handleplanen kan med fordel være en overordnet og koordinerende plan for indsatsen, hvor formålet med indsatsen, selve indsatsen samt den forventede varighed indgår. Konkrete elementer i handleplanen, som der opstilles mål for kan fx være:

- uddannelse, beskæftigelse, fritid
- bolig, hjælpemidler og boligindretning
- indsats af pædagogisk, pleje- og omsorgsmæssig karakter
- opbygning af sociale relationer

Når målene er fastlagt skal det afklares, hvem der skal inddrages i udmøntningen af handleplanen, og hvem der gør hvad hvornår.

Det bør også fremgå, om handleplanen bør suppleres med pædagogiske planer, og om de skal indgå som et delmål i handleplanen.

Endelig bør det af handleplanen fremgå, hvordan handleplanen følges op. Handleplanen er en plan og et redskab, som der kan være behov for at justere undervejs.

I opfølgningen af handleplanen er det meget vigtigt at se på samspillet mellem handleplanen og evt. pædagogiske planer.

Der kan arbejdes med handleplaner på mange måder, herunder elektronisk. I afslutningen af pjecen er der henvist til steder, der arbejder med handleplaner.

Samarbejde på tværs og samtykke hertil

I forbindelse med udarbejdelsen af handleplanen er det vigtigt, at være opmærksom på, om der er andre sektorer, netværk og leverandører af serviceydelser, der bør inddrages eller bidrage i forbindelse med udarbejdelsen af handleplanen.

Målgruppen for § 141 vil ofte have behov for støtte til løsning af meget komplekse problemstillinger, der gør, at andre bør inddrages eller bidrage for, at der kan blive tale om en helhedsorienteret handleplan for den enkelte borger.

Eksterne sektorer kan fx være psykiatriske sygehusafdelinger, distriktpsychiatrien og misbrugscentrene. Inddragelse af netværk kan fx være familiemedlemmer og støttekontaktpersoner. Inddragelse af leverandører af serviceydelser kan fx være personale på et botilbud og aktivitets- og væresteder og leverandører af hjemmehjælp og hjemmevejledning.

Inddragelse af sektorer, netværk og leverandører af serviceydelser i udarbejdelse af handleplanen skal ske efter en dialog med borgeren herom, og borgeren skal give samtykke til inddragelsen.

Samtykket bør ske i skriftlig form, hvor det fremgår hvem samtykket omfatter og hvad samtykket omfatter, så der ikke senere opstår tvivl om samtykket og omfanget af det. Borgeren kan kalde samtykket tilbage – også mundtligt.

Handlekommune

Flytter en borger til et længerevarende botilbud i en anden kommune er det den nye opholdskommune, der overtager forpligtelsen til at følge op på handleplanen. Borgeren skal give sit samtykke til, at handleplanen fremsendes til den nye opholdskommune. Foreligger der ingen handleplan, inden personen flytter til et botilbud i en anden kommune, er det den nye opholdskommune der skal tilbyde eller skal skønne om der skal tilbydes borgeren en handleplan.

Flytter en borger til et midlertidigt botilbud bevarer den hidtidige opholdskommune forpligtelsen til at følge op på handleplanen, hvis tilknytningen opretholdes. For eksempel hvis boligen bevares. Denne situation svarer til, at en borger tager på ferie eller højskoleophold. Ophører tilknytningen imidlertid, fx fordi den oprindelige bolig ikke bevares, eller det indgår i handleplanen, at der arbejdes for egen bolig i en ny kommune, er forpligtelsen hos den kommune, hvor det midlertidige botilbud er beliggende.

Kommunerne kan – med borgerens samtykke - indbyrdes aftale, at den hidtidige kommune forbliver handlekommune (retssikkerhedslovens § 9 stk. 6) og dermed er den ansvarlige for at følge op på handleplanen. Det kan fx være hensigtsmæssigt, når den hidtidige kommune i forvejen yder refusion til indsatsen.

Handleplanens status

Kravet om at tilbyde at udarbejde en handleplan er ikke en afgørelse i sig selv. Men manglende udarbejdelse af handleplaner kan føre til, at afgørelser bliver erklæret ugyldige.

Ankestyrelsen har i en konkret afgørelse (SM C-029-06) vurderet, at den manglende handleplan var så væsentlig en fejl, at afgørelsen om personlig og praktisk hjælp var ugyldig. I en anden afgørelse (SM C-012-05) fandt Ankestyrelsen det kritisabelt, at der ikke var udarbejdet en handleplan i forbindelse med standsning af tilskud til hjælpeordning. I dette tilfælde påvirkede forsømmelsen med den manglende handleplan dog ikke afgørelsens indhold.

Det er derfor vigtigt, at kommunen altid tager stilling til, om der skal tilbydes at udarbejde en handleplan.

Det skal præciseres at handleplanen ikke er en afgørelse om støtten, som borgeren ifølge servicelovens §§ 88 og 89 har krav på.

Udover kommunens forpligtelser i forhold til handleplaner er der i servicelovens § 3, stk. 2 et lovgivningsmæssigt krav om, at afgørelser om fx behandling af stofmisbrug, beskyttet beskæftigelse og aktivitets- og samværs-tilbud samt midlertidige og varige botilbud skal indeholde oplysninger om beslutninger om den konkrete indsats, som iværksættes og formålet hermed. Handleplanen kan i den forbindelse være et godt værktøj til at få beskrevet den konkrete indsats.

Regelhenvisninger

Serviceoven

Retsikkerhedsloven

Vejledning om formål og andre generelle bestemmelser i serviceloven, Socialministeriet, 2006

Eksempler på kommuner, der arbejder med handleplaner

Aarhus Kommune

Holbæk Kommune

Andet relevant materiale

Publikation: "§ 111-planer – et godt redskab i indsatsen over for voksne med nedsat funktionsevne" (PLS Rambøll Management, nov. 2001)

Håndbog: "Sådan arbejder du med individuelle handleplaner – en håndbog" (PLS Rambøll Management, nov. 2002)